

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСТРЕМІЗМУ

**Моніторинг рейдерських атак в Україні
за січень – лютий 2015р.**

(відповідно до повідомлень ЗМІ)

Київ – 2015

ЗМІСТ

Предмет дослідження	3
Методологія	5
Кількість об'єктів рейдерства: регіональний зріз	6
Інформаційний резонанс теми рейдерства	8
Топ-5 рейдерських атак	9
Основні загрози рейдерства	11
Висновки	13

ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ

В 2014 році Український інститут дослідження екстремізму (далі – Інститут) здійснив своє перше дослідження «Екстремізм в Україні – 2014: прояви, тенденції, прогнози». Спираючись на моніторинг повідомлень інформаційних агентств, було зафіксовано небезпечну тенденцію зростання ескалації агресії та насильства. В результаті дослідження було виявлено **1980** екстремів (фактів прояву насильства), спостерігалась стійка тенденція до зростання насильства протягом року. Одним з небезпечних проявів екстремізму було зафіксовано економічне рейдерство, яке негативно впливає на інвестиційний клімат в країні, знищує підприємницьку активність, зрештою, є чинником економічного занепаду держави та ставить під питання виконання Угоди про Асоціацію України та Європейського Союзу.

Дедалі частіше здійснюються напади на підприємства з іноземними інвестиціями. Зокрема, лише один кричущий випадок рейдерської атаки на підприємство «Чумаки» міжнародної інвестиційної групи «Юнісон» у грудні 2014 року призвів до відмови від вже прийнятого рішення про інвестиції у розмірі 30 млн. євро на 2015 рік. В результаті, бюджет не отримує податки, сотні людей втратили місце роботи у сільській місцевості, а пайщики не отримують за ринковою вартістю орендну плату за оброблені земельні ділянки. Крім цього, даний інвестор на початку 2015 року проводить негативну інформаційну кампанію в ЄС щодо небезпечності інвестування в економіку України.

Що ми вкладаємо в поняття «рейдерство»? Поняття «raid» тлумачиться у двох аспектах. Якщо його розглядати як іменник, то це означає «набіг», «раптовий напад», а як дієслово – «грабувати», «спустошувати», «робити спроби знищити курс акцій шляхом продажу великої кількості цінних паперів». Таким чином, беручи до уваги основні смислові значення цього слова, слід відзначити, що слово «рейдер» означає «учасник набігу, нападу» (Словарь / В.К. Мюллер, В.Л. Дашевская, В.А. Каплан и др. - М., 1996. - с. 593).

Головний критерій відмінності між «недружнім поглинанням» та «рейдерством» – законність дій сторони, котра зацікавлена в контролі над активами. Рейдерство – це протиправний, незаконний перерозподіл власності. Навіть цілком законна операція стосовно поглинання активів підприємства стає рейдерським актом, якщо хоча б на одному з її етапів застосовуються незаконні

методи (Полушкин О.А. Рейдерство: пути решения актуальных проблем / О.А. Полушкин // Закон и право. - 2008. - № 2. - С. 62.).

Наукові дослідження юристів, економістів та напрацювання практиків М. Арманова, В. Глушкова, О. Джужи, О. Кальмана, А. Кінаха, В. Захматова, В. Крутова, М. Погорецького, В. Картавцева, В. Куца, А. Орлеана, П. Орлова, С. Bruck, J. Gorzala, E. Croci, C. Holderness, C. Jensen та інших, присвячені питанням вивчення рейдерства, наводять різні його визначення і види. В своїх роботах багато із зазначених фахівців застосовують такий термін як «кримінальне рейдерство», котре завжди пов'язане із захопленням активів підприємства та використанням лише незаконних методів.

Таким чином, на нашу думку, доречно надати наступне визначення рейдерства, котре б в повній мірі відобразило всі сторони цього явища: *«економічне рейдерство як комплекс дій, спрямованих на відчуження майна шляхом зміни права власності із використанням нелегітимних методів у правовій системі держави та наступним захопленням власності через застосування або загрозу застосування насилля».*

Протягом останніх 10-ти років в Україні ухвалювались рішення щодо необхідності юридичного визначення рейдерства, запровадження суворої кримінальної відповідальності для замовників рейдерських атак. Приймались Укази Президента України (2007, 2009, 2014 рр.), створювались спеціальні комісії при Верховній Раді України (2008 р.), Кабінеті Міністрів України (2012, 2013 рр.), однак системного рішення так і не було введено в дію. До цього додається новітня проблема використання незаконних озброєних формувань для захисту чи захоплення власності. Держава поступово втрачає монополію на застосування насильства, а в суспільстві утверджується думка відносно ефективності і дієвості нелегітимного насильства під приводом наведення ладу та справедливості.

Все це спонукало нас до подальшого дослідження проявів рейдерства в Україні. Ми плануємо щомісяця фіксувати зріз інформаційних повідомлень по всіх регіонах України, щоб виявити подальші тенденції проявів економічного рейдерства. На основі моніторингу та аналізу ситуації плануємо посилити увагу громадянського суспільства та органів влади до негайного вирішення питання захисту інвестицій та власності, змінити негативну тенденцію погіршення інвестиційної привабливості України.

МЕТОДОЛОГІЯ

Проведення об'єктивного дослідження на основі резонансних подій, висвітлених у ЗМІ, у першу чергу, залежить від вхідного масиву інформації, котра в процесі семантичної вибірки формує статистику згадувань по об'єктах дослідження.

Показники медіа активності отримані шляхом моніторингу ЗМІ, а саме друкованих центральних та регіональних видань, повідомлень інформаційних агенцій та інтернет-джерел.

Географія дослідження – всі регіони України, в тому числі окупована АР Крим та підконтрольна українській владі частина Донецької та Луганської областей.

Інформація щодо подій у зоні проведення АТО відсутня, більшість інформаційних джерел втратили можливість отримувати валідну інформацію з цієї території. Ми можемо лише припускати, що значна кількість підприємств зазнала нападів з боку сепаратистів та різних бойових угруповань, які контролюють частину Донецької та Луганської областей.

Період моніторингу – січень-лютий 2015 р.

Моніторинг було проведено на основі 1742 джерел (300 друкованих видань, включаючи регіональні, та понад 1400 Інтернет сайтів). Масив опрацьованої інформації сягнув 1 732 873 публікацій за вказаний період.

Пошуковий запит складався з загальних слів тематичної спрямованості та їх морфологічних похідних, що дозволило відібрати матеріали з максимальною точністю.

Моніторинг був здійснений у партнерській співпраці з компанією «ЕЛ.БІ.АЙ.» (<http://lbicompany.com.ua/>), яка забезпечила використання програмних комплексів, що забезпечують збір, обробку і конвертацію контенту високого ступеня валідності.

КІЛЬКІСТЬ ОБ'ЄКТІВ РЕЙДЕРСТВА: РЕГІОНАЛЬНИЙ ЗРІЗ

За два перших місяця 2015 року в інформаційних повідомленнях було зафіксовано рейдерські атаки на **68** об'єктів власності.

За регіональною ознакою найменше об'єктів нападу – **7** зафіксовано в **Західному регіоні** (Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська, Рівненська, Волинська, Закарпатська, Чернівецька, Хмельницька області). З одного боку, на це вплинула віддаленість від зони бойових дій, більший контроль над територією з боку місцевої влади та менша кількість фінансово потужних підприємств.

Центральний регіон (м. Київ, Київська, Житомирська, Чернігівська, Сумська, Вінницька, Полтавська, Черкаська, Кіровоградська області) мають більші показники – **21** за рахунок суттєвих змін у місцевій владі, що провокує спроби перерозподілу власності, й за рахунок наявності більш привабливих промислових об'єктів.

Найбільша кількість рейдерських атак зосереджена в **Південно-східних регіонах** (Дніпропетровська, Харківська, Запорізька, Херсонська, Миколаївська, Одеська, частина Донецької та Луганської областей (під контролем української влади)) – **30**. Зона проведення АТО і сусідні області перебувають під постійною

загрозою атак на привабливі об'єкти, при цьому інформаційні повідомлення фіксують увагу не тільки на ймовірних атаках сепаратистів, але й на використанні озброєних формувань добровольчих загонів для вирішення проблемних питань розподілу власності.

Окремо слід зазначити **зону АТО**, непідконтрольну українській владі, та окуповану територію **АР Крим**. В останній виявлено 10 випадків рейдерських атак та чисельні спроби та плани законодавчо оформленої передачі прав власності від українських власників до тих, що належать до окупаційної влади Криму.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕЗОНАНС ТЕМИ РЕЙДЕРСТВА

Інформаційний резонанс теми рейдерства можна визначити як актуальний і такий, що має високий рівень представлення в інформаційному просторі України.

Тематика рейдерства, в тому числі про потенційні загрози, без деталізації інформації про факти посягання на об'єкти власності мала високий рівень представлення в інформаційному просторі. За два місяці загальна кількість повідомлень склала **2523** повідомлення.

З цього числа матеріалів можна виокремити **1169** повідомлень, в яких вказувалися конкретні об'єкти власності, на які здійснено напад чи спробу рейдерського захоплення. Якщо виключити повтори та виокремити кількість об'єктів рейдерства, то щотижня згадування стосувалися **13-24** об'єктів власності, що є надто високим показником як для країни, що прагне здійснювати ефективні реформи та наблизитись до європейських стандартів економічної діяльності.

ТОП-5 РЕЙДЕРСЬКИХ АТАК

До переліку найбільш цинічних рейдерських атак потрапили:

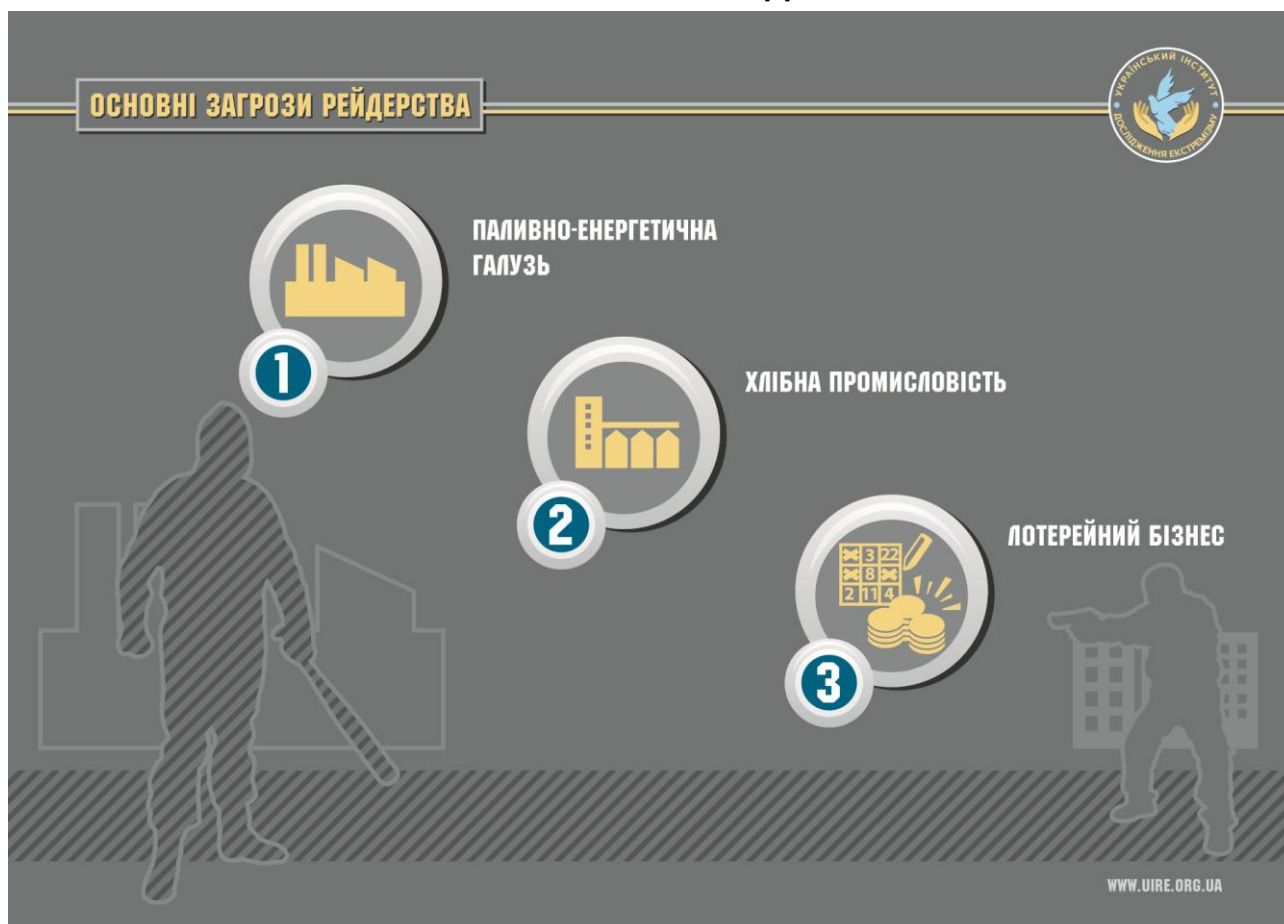
1. **Амстор.** Захоплення та блокування роботи 20 магазинів. Ще над 18 магазинами, розташованими в зоні АТО, втрачено контроль. Після проведення аудиту та зміни керівництва відбувалось протистояння за участі озброєних осіб. Результат захоплення: сотні людей залишилися без роботи, прибуткове підприємство щоденно втрачає прибутки в мільйони гривень.
2. **Тростянецький елеватор.** Напад на власність міжнародної групи компаній "Bunge". У результаті - розбиті шибки, виламані двері, є важко поранені працівники підприємства. При огляді затриманих нападників виявлено рушниці, набої, петарди з прикріпленими цвяхами. Нападники підривають авторитет держави в очах міжнародних інвесторів, і все це відбувається в часи фінансової і економічної кризи.
3. **Бахчисарайська райспоживспілка.** Силове протистояння пайовиків та озброєних людей у масках (більше 100 бойовиків). Відбувається спроба передати власність іншій компанії всупереч інтересам пайовиків товариства.

Окупація Криму має «гіркі» наслідки: жорсткими методами і виключно в інтересах «нової» влади відбувається перерозподіл власності.

4. **Підприємство «Мединський».** Відбувся підпал цеху, використано гранати проти власника. Чергова спроба звести рахунки з підприємцем, який торік вже зазнав нападу озброєних бойовиків в масках, в тому числі із застосуванням бойових гранат. Недоліки законодавства вже рік не дають можливості притягнути до відповідальності нападників.

5. **Краматорська металобаза.** Оперативна служба правопорядку ЗС України у ході перестрілки захопила у полон невідомих нападників, які зі зброєю намагалися захопити металобазу.

ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ РЕЙДЕРСТВА

Згідно з інформаційними повідомленнями, серед загроз рейдерських атак протягом наступних місяців 2015 року найбільш реальними є наступні:

1. **Паливно-енергетична галузь.** Відбувається захоплення вугільних шахт в зоні АТО та на прикордонні. В подальшому цей процес буде продовжуватись, і, зі зрозумілих причин, Україна не зможе цілком контролювати і впливати на ці процеси. Також під питанням певні об'єкти облэнерго - є спроби по декількох областях відновити питання справедливості приватизації, є інформаційні повідомлення про потенційні загрози використання силових методів впливу.
2. **Хлібна промисловість.** Стратегічно важлива галузь виробництва. В інформаційних повідомленнях йдеться про загрозу рейдерських атак з боку «російських» рейдерів. В зоні інтересу перебувають Сумські, Житомирські підприємства. Є ризик загострення ситуації у разі подальшої невизначеності щодо суворого покарання замовників рейдерських атак і запобіжних заходів на самому початку загрозливих процесів.

3. **Лотерейний бізнес.** Розпочато перевірку діяльності операторів лотерей в Україні. Зареєстровано законопроекти щодо створення монополіста на ринку видачі ліцензій. В інформаційному просторі лунають звинувачення щодо осіб, наближених до можновладців, які планують захоплення цього високодохідного бізнесу. Подальші дії залежать від рівня покарання, яке понесуть замовники, як у разі успішного рейдерського захоплення, так і у випадку його невдалої спроби.

ВИСНОВКИ

Моніторинг за січень-лютий 2015 р. засвідчив, що економічне рейдерство залишається актуальним питанням, яке є суттєвою загрозою для інвестиційного клімату в країні, загрожує безпеці власності вітчизняних та іноземних інвесторів.

Неврегульованість на законодавчому рівні, відсутність чіткого та системного суворого покарання за рейдерство залишає проблему відкритою. До цього можна додати неконтрольований українською владою перерозподіл власності, в тому числі з використанням технологій рейдерських атак на територіях зони проведення АТО (більша частина Донецької та Луганської областей) та окупованого АР Крим.

За таких умов найбільш прийнятним видається відокремлення рейдерства від багатьох інших видів злочинної діяльності, що мають значно менший ступінь суспільної небезпеки. Це призведе до визначення в Кримінальному Кодексі України одного, конкретного складу злочину, в той час коли попередній досвід кваліфікації значної кількості складових злочинів значно ускладнює процес ефективного визначення і покарання «рейдерів». Окрім цього, внесення окремої статті в Кримінальний Кодекс України чітко визначить поняття «рейдерство» в юридичному вимірі, що дозволить уникнути різних маніпулятивних тлумачень цього терміну.

Наявність статті, що передбачатиме заборону рейдерства, надасть змогу отримувати чіткі статистичні дані щодо порушених кримінальних справ, обвинувальних вироків, рівня поширення та розвитку рейдерства в країні, кількості засуджених за рейдерські атаки, матеріальних збитків, завданих такими атаками.